

Het opzettelijk vergiftigen van vogels is „heel gewoon”

Er zijn over sterfte van vogels door landbouwvergiften uit Nederland weinig gegevens bekend. Toch moet worden aangenomen dat het verschijnsel, dat op de Britse eilanden zó opvallend en omvangrijk is, hier ook zal optreden. Wel dienen wij daarbij te bedenken, dat in de Britse landbouw vooral veel gechlloreerde koolwaterstoffen worden gebruikt, waarvan nu wel bekend is, dat zij zelden rechtstreeks dodelijke vergiftiging veroorzaken. Deze stoffen worden echter in het lichaam van de vergiftigde dieren opgeslagen, waarbij de hoeveelheid geleidelijk kan toenemen, tot zij zo groot wordt dat onvruchtbaarheid optreedt of zelfs sterfte. Het in Nederland op grote schaal gebruikte parathion daarentegen is een veel zwaarder vergift, dat in grote dosis onmiddellijk de dood veroorzaakt. Het heeft echter één zeer belangrijk voordeel. Na een niet dodelijke vergiftiging herstelt het getroffen organisme zich betrekkelijk snel en er blijven geen gifstoffen in het lichaam achter, zodat bij een volgende vergiftiging alleen de dan in het lichaam gekomen dosis al of niet de dood veroorzaakt.

Toch beschikken wij over gegevens omtrent een zeer omvangrijke vergiftiging van vogels in het voorjaar van 1960. Er werden toen, in alle delen des lands, vooral op of nabij akkers, opvallend grote aantallen dode vogels gevonden, die de indruk maakten door vergiftiging om het leven te zijn gekomen. Op verzoek van het Dienstvak Natuurbescherming van het Staatsbosbeheer en de Faunabeschermingscommissie van de Natuurbeschermingsraad heeft het R.I.V.O.N. toen een onderzoek verricht naar de omvang en achtergronden van deze opvallende vogelsterfte. Dit geschiedde in samenwerking met het Centraal Diergeneeskundig Instituut te Rotterdam, de Directie Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij en de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels.

Reeds bij het vooroverleg bleek dat een aanzienlijk deel van de reeds bekend geworden gevallen moest worden toegeschreven aan vergif-

tiging door parathion. Ongeveer 80 pct van alle naar het Centraal Diergeneeskundig Instituut en het Gerechtelijk Laboratorium te 's-Gravenhage opgezonden vogels bleek aan vergiftiging met parathion te zijn gestorven. Alleen voor het C.D.I. waren dit bijna 200 vogels. In een aantal gevallen was het duidelijk, dat van opzettelijke vergiftiging sprake was geweest, met de bedoeling schade door duiven, kraaiachtigen en meeuwen aan landbouwgewassen te voorkomen.

Over de resultaten van dit onderzoek door het R.I.V.O.N. heeft het hoofd van dit instituut, Dr. M. F. Mörzer Bruyns uitvoerig mededeling gedaan in de jaargang 74 (1962) van het Landbouwkundig Tijdschrift. Een publicatie, die weinig in handen komt van vogelaars, zodat het nuttig lijkt er hier wat uitvoerig melding van te maken.

Uit de gegevens die bij rondvraag werden verzameld bleek, dat met zekerheid tenminste 27.000 vogels (55 soorten) in het voorjaar van 1960 door vergiftiging zijn omgekomen. Deze gegevens hebben echter betrekking op slechts 220 gemeenten, die samen minder dan de helft van de oppervlakte van ons land beslaan. Bovendien staat vast, dat zelfs deze binnengekomen gegevens maar zelden de totale sterfte in de betrokken gemeente vermeldden. Dr. Mörzer Bruyns komt dan ook tot de conclusie: „de actie van de landbouwers in het voorjaar van 1960 tegen de vogelschade heeft naar de mening van rapporteur zeker aan 200.000 vogels het leven gekost.”

In dit aan de roofvogels gewijde nummer gaat het ons natuurlijk vooral om de slachtoffers onder deze groep. Welnu, van de 27.000 vogels waarover we een vrij grote zekerheid hebben, waren dit de volgende aantallen:

<i>buizerd</i>	100
<i>sperwer</i>	30
<i>havik</i>	4
<i>bruine kiekendief</i>	10
<i>grauwe kiekendief</i>	3
<i>slechtvalk</i>	1
<i>smelleken</i>	1
<i>torenvalk</i>	25
<i>kerkuil</i>	20
<i>steenuil</i>	3
<i>bosuil</i>	3
<i>ransuil</i>	3

In totaal derhalve 174 dagroofvogels en 29 uilen.

Mörzer Bruyns schrijft hierover o.a.: „Vaak werden de roofvogels doodgevonden in de onmiddellijke nabijheid van andere door parathion omgekomen vogels. Er zijn zelfs meldingen van waarnemingen dat roofvogels, b.v. *sperwers*, vogels grepen die niet goed meer konden vliegen, of zich tegoed deden aan dode vogels, b.v. *buizerden* die van vergiftigde duiven aten. Bovendien is bij een vrij groot aantal roofvogels en uilen parathion aangetoond.” En even verder: „De roofvogelvergiftiging is wel bijzonder betreurenswaardig. Er zijn zoveel *buizerden* doodgevonden als ongeveer de helft van de gehele Nederlandse broedvogelbevolking bedraagt (vgl. Bierman 1958). Dat is voor een zo uitgesproken nuttige vogel wel zeer bedenkelijk. Ook al

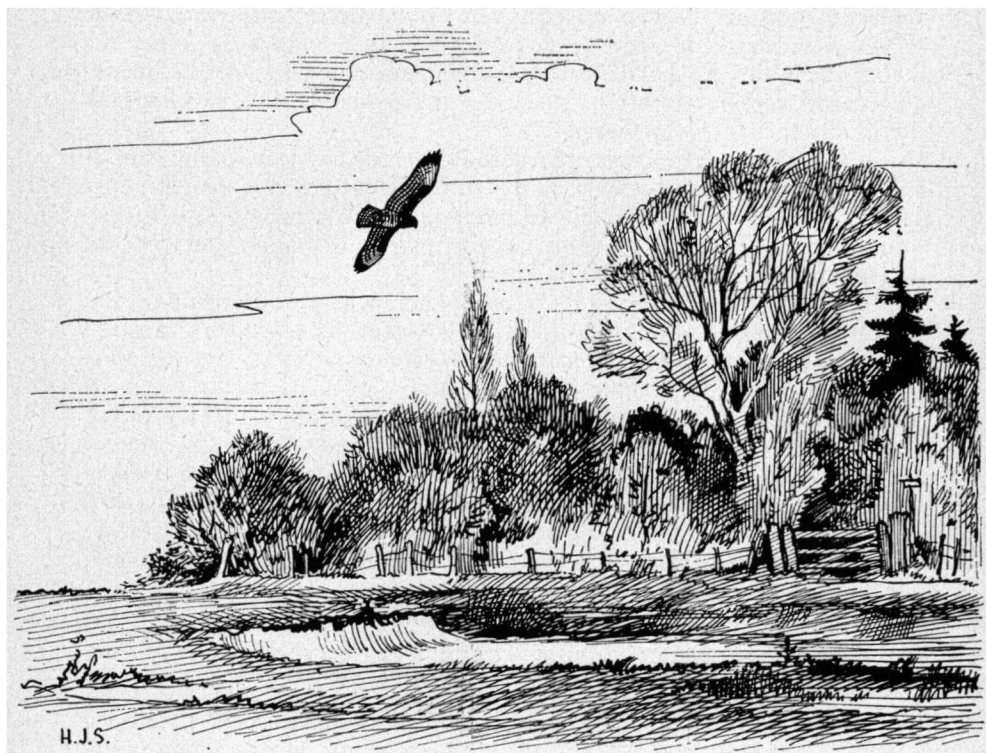
waren er onder de slachtoffers een vrij groot aantal doortrekkers, dan is toch nog de kans groot, dat een belangrijk percentage van de Nederlandse broedvogels is omgekomen. Dat is in ieder geval in Drente het geval geweest. Het is haast vanzelfsprekend, dat er *haviken* en ook *slechtvalken* het slachtoffer zijn geworden, al werden er niet zoveel gevonden en opgestuurd. Deze beide soorten zijn immers de natuurlijke roofvijanden van duiven.

„De nog wel levende, maar door het vergif al in hun bewegingen belemmerde duiven zijn voor hen een gemakkelijke prooi geweest. Het is kenmerkend voor de averechtse werking van soortgelijke vergiftigingscampagnes, dat ook die soorten, die de natuurlijke bondgenoten zijn van de landbouwer meer of minder ernstig worden geschaad. Dat geldt ook voor de *torenvalken*, al zijn er daarvan gelukkig niet zoveel gevonden, vermoedelijk omdat het vooral muizenvangers zijn. Zeer te betreuren zijn de verliezen van de kiekendieven. Nederland herbergt naar schatting niet meer dan 100-200 paar *bruine kiekendieven*. Nu er ongeveer 10 adulte vogels zijn gevonden, is de aderlating vlak voor het broedseizoen wel gevoelig geweest. Zo iets moet niet te vaak gebeuren, want dan loopt de populatie gevaar. Het nodeloze verlies van enkele *grauwe kiekendieven* op een totale populatie van 20-30 zeer verspreid broedende paren in geheel Nederland is ernstig.

„De consequenties van dergelijke vergiftigingen gaan verder dan menige landbouwer misschien wel denkt en ook verder dan bedoeld is. Wat voor de roofvogels geldt, geldt ook voor de uilen. Het aantal slachtoffers is bij de meeste soorten, die eigenlijk voornamelijk muizeneters zijn, niet groot. Kerkuilen zijn evenwel relatief veel omgekomen, dat is voor deze uitgesproken nuttige soort wel bijzonder jammer.”

Aan het slot van zijn artikel wijst Mörzer Bruijns er op, dat vrijwel alle waarnemers en correspondenten het er over eens waren, dat de sterfte in 1960 veel erger was dan in andere jaren. Als mogelijke oorzaak daarvan noemt hij o.a. de lange droogteperiode in maart en april 1960 (er was slechts weinig of geen regen), waardoor het in water oplosbare parathion veel langer werkzaam zou zijn gebleven.

Anderzijds vermeldt hij echter ook in zijn artikel, dat in vele gevallen door landbouwers in parathion gedrenkt zaad opzettelijk was uitgestrooid ter bestrijding van vogelschade aan het gewas. „Menige rapporteur uit de landbouwstrekken vermeldde in zijn toelichting, dat deze methode om vogelschade in de gewassen te bestrijden heel gewoon is en door verscheidene landbouwers ieder jaar wordt toegepast ondanks het feit, dat dit niet is toegestaan. Het schijnt normaal te zijn, dat er ieder jaar tientallen vogels op deze manier omkomen. Er sterven er trouwens niet alleen door opzettelijke vergiftiging, maar ook als gevolg van zaadbehandeling met ontsmettingsmiddelen en door bespuitingen.” Wij geloven, dat vooral dit citaat een ernstige waarschuwing inhoudt voor de vogelbeschermers. Het blijkt dus „heel gewoon” te zijn, dat landbouwers in het voorjaar opzettelijk vogels vergiftigen ter bescherming van hun gewassen. Dit is heel erg teleurstellend. Immers, de vogelbeschermers hebben zich (al is het dan met tegenzin) neergelegd bij onbeschermd verklaring van duiven en kraaiachtigen, ook in de broedtijd, met een premiestelsel voor afschot van duiven; vooral in het

BUIZERD AAN DE BOSRAND / H. J. Slijper

vertrouwen, dat daardoor opzettelijke vergiftiging van deze voor de landbouw soms schadelijke vogels dan achterwege zou blijven. Dit is zelfs steeds als krachtig argument gebruikt, om de vogelbeschermers met deze voor hen zo moeilijk aanvaardbare bepalingen te verzoenen. Maar nu blijkt, dat *d e s o n d a n k s* opzettelijke vergiftiging „heel gewoon” is. Het lijkt daarom wel heel dringend gewenst na te gaan, wat de gevolgen zijn voor de vogelstand van deze klaarblijkelijk ingeburgerde gewoonte, die in flagrante strijd met de wet is. De Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels hoopt op korte termijn een flink aantal dood gevonden vogels (vooral roofvogels) op de doodsoorzaken te laten onderzoeken en de resultaten op zo ruim mogelijke schaal bekend te maken.*)

Als we zien, dat in Nederland, de *sperwer* in korte tijd een zeer schaarse broedvogel is geworden (in 1960 30 sterfgevallen), dat van vrijwel alle roofvogelsoorten de stand sinds ongeveer 1956 is gehalveerd of erger, dan rijst het vermoeden, dat ook hier bepaalde landbouwvergiftigen een voorname oorzaak van zijn.

Het moge juist zijn, dat vooral Dr. W. Przygodda herhaaldelijk heeft betoogd (Het Vogeljaar 1958, blz. 95 en 1959, blz. 104) dat van een normaal gebruik van de moderne bestrijdingsmiddelen, in de door de

*) Toezending van doodgevonden roofvogels en uilen aan het secretariaat van Vogelbescherming, Reguliersgracht 9 te Amsterdam-C. zal zeer op prijs worden gesteld. Portokosten worden gaarne vergoed.

fabrikant voorgeschreven dosering en op de door hem geadviseerde wijze, weinig gevaar voor de vogelstand is te duchten, de feiten die in het boek van Rachel Carson worden genoemd over vooral de gechlloreerde koolwaterstoffen, doen de vraag rijzen of deze uitspraak niet wat voorbarig is geweest.

In elk geval lijkt het, gezien de verontrustende achteruitgang van de roofvogelstand, gezien voorts de in Groot Brittannië verzamelde gegevens en gezien ook het feit dat in landbouwstreken opzettelijke vergiftiging van vogels „heel gewoon” wordt geacht, dringend geboden dat dit onderwerp onze volle aandacht heeft.

Het is in dit verband bijzonder verheugend te kunnen vermelden, dat de Officier van Justitie te Assen dit voorjaar de aandacht van alle bezoldigde en onbezoldigde ambtenaren van rijks- en gemeentepolitie op het euvel ter opzettelijke vogelvergiftigingen in de landbouw heeft gevestigd en op scherp toezicht heeft aangedrongen. Tegelijkertijd is op een aantal voorlichtingsbijeenkomsten de aandacht van de ambtenaren gevestigd op het feit, dat in Nederland alle roofvogels wettelijke bescherming genieten en deze ook zeer dringend nodig hebben. Wij kunnen slechts hopen, dat dit ook in andere arrondissementen zal geschieden. Want werkelijk, de nood der roofvogels is zeer hoog gestegen.